

No5(4)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 322 sahifa,
18-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'quvchi yoshlarni muhandislik kasblariga yo'naltirishda xorij tajribasi.....	10
<i>Maxamov X. T., Omondavlatova Sofiya Baxtiyor qizi</i>	
2-sinf darslarida "4K" ko'nikmalarini shakllantirish: XXI asr savodxonligi poydevori	14
<i>Jo'rayeva Nargiza O'ktamovna</i>	
Ommaviy axborot vositalarining inson ruhiy salomatligiga ta'siri: empirik tadqiqot natijalari.....	18
<i>Abdinazarova Bibixonim Rashid qizi</i>	
Talabalar uchun amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda texnik loyihalarning o'rni	23
<i>Axmadaliyev Mansurbek Erkaboy o'g'li, Rejabov Jaloliddin Sadiq o'g'li</i>	
Masalalarni modellashtirish metodi yordamida yechish yo'llari	28
<i>B. B. Qarshiyev, Bekmuradov Bobur Toyloq o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida elektron o'quv materiallaridan foydalanishning afzalliklari.....	34
<i>Tog'aymurodova Marjona Yusuf qizi</i>	
Raqamli ta'lim muhitida dizaynerlik faoliyatlarini rivojlantirishning zamonaviy metodlari.....	39
<i>Satvoldiyeva Malaxatxon A'zamjanovna</i>	
Metall va metallmas buyumlarga ishlov berish texnologiyasi fanidan amaliy dars mashg'ulotlarini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi	47
<i>A. Safarov</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirish mezonlari.....	57
<i>Xolmatov Doston Dilshod o'g'li</i>	
7–8-sinf biologiya darslarida kompetensiyaviy yondashuvni takomillashtirish metodikasi	60
<i>Xolmurodova Sarvinov</i>	
Zamonaviy adabiyotda lider ayol portreti va shaxsiy rivojlanish falsafasi.....	64
<i>G'afforova Dildora Ergashevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida matn ustida ishlash metodikasini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	69
<i>Yusupova Umida Zayniddin qizi</i>	
Umumta'lim maktabida xalq hunarmandchiligi va badiiy loyihalashda kreativ yondashish texnologiyalarining mazmun-mohiyati.....	74
<i>Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, G'aniyeva Dilfuza A'lam qizi</i>	
Oila muhitining raqamli tadbirkorlik motivatsiyasiga ta'siri: psixologik tahlil	78
<i>Tursunov Lutfulla Sayfullayevich, Boyqobilova Sevinch Fazliddin qizi</i>	
Maktab va muzeylar aloqadorligini ta'minlash asosida o'quvchilarni ma'naviy merosga hurmat ruhida tayyorlashning pedagogik texnologiyasi	81
<i>Nizomxonova Nargizaposhsho Ekrixon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida produktiv o'qish malakasini shakllantirish.....	86
<i>Xurramova Sojida Abdunazar qizi</i>	
Oliy ta'lim tizimida liderlik kompetensiyalarini takomillashtirishning kompleks yondashuvlari	91
<i>Risvayeva Charos Zaydilla qizi</i>	
Sport sohasining ommaviyligi va inklyuzivligi	94
<i>Z. N. Urunova, M. Jaborova</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida psixologik muhitni swot-tahlil qilish va korreksiyalash	97
<i>Sattorova Shirinoy San'atovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv kompetentligini rivojlantirishda integrativ yondashuv ..	100
<i>Buvrayev Akram Rustam o'g'li</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy nutqiga qo'yiladigan talablar	104
<i>Xolmuminova Dilfuza Xolmamatovna</i>	
O'qituvchining kasbiy faoliyatida ma'naviy-axloqiy fazilatlarining ahamiyati	107
<i>Jumanazarova Dilnoza Umurzaqovna</i>	

Hadislar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirish	111
<i>Akaboyeva Malika Raxmatovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mustaqil fikrlashga o'rgatish texnologiyasi	114
<i>Beshimova Muazzam Bahodirovna, To'lanboyeva Farangis Ibrohimjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	117
<i>Xoliyeva Sevara Rustam qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda multimedia texnologiyalaridan foydalanish kompetensiyasini tarkib toptirish	122
<i>Narmatova Fotima Dilshod qizi</i>	
Organizing Physics Lessons in General Education Schools Based on Gamification Elements	127
<i>Y. A. Mamatokhunov, U. S. Ismoilov, M. A. Muxtorjonova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning samaradorligi....	129
<i>Meyliyeva Sevinch Bozor qizi</i>	
Anoreksiyasi va bulimiyaniing psixologik determinantlari hamda klinik jihatlarini	132
<i>Askarova Nargiza Abdivaliyevna, To'raqulova Sevinch Sattorjon qizi</i>	
Koxlear implantli bolalar fonematik eshituvini shakllantirish asosida tovush talaffuzini shakllantirish	136
<i>Bozorov Otabek Yo'ichi o'g'li, Yakubova Asaxon Ulug'bek qizi</i>	
Qisqa masofaga yuguruvchi yosh sportchilarning kuch va tezlik-kuch ko'rsatkichlarini rivojlantirishda yillik rejalashtirish samaradorligi	139
<i>Eshpulatov Jamshid Nuraliyevich</i>	
Разработка модуля автопрокторинга для платформ дистанционного обучения на основе компьютерного зрения и анализа активности пользователя	144
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович</i>	
Определение нарушений академической честности на онлайн-экзаменах на основе компьютерного зрения: алгоритм и эффективность модуля kameraproctor	149
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович, Маматов Ислонбек Ильесович</i>	
Zamonaviy ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalari: imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	154
<i>Delov To'liqin Erkinovich, Gulmirzayeva Zulayho Ko'kylanboy qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoqlarning talaba yoshlar psixologiyasiga ta'siri	160
<i>Saidakbarova Nigora Abduraxim qizi</i>	
Talabalarni ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlashning besh blokli pedagogik modeli	165
<i>Amonov Mirjon Namozovich</i>	
O'smirlarning raqamli texnologiyalarga qaramligi va uning psixologik salomatlikdagi o'rni	170
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Normamatova Aziza Ibroxim qizi</i>	
Qizlarda erta nikohning psixologik omillari va sabablari	174
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv motivlarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	178
<i>Jumayeva Guzal Xayriddin qizi</i>	
Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarda barmoqlar harakati mashqlari asosida kichik motorika va harakat koordinatsiyasini rivojlantirish	183
<i>Mirzakarimov Yuldashboy Abdinabiyeich</i>	
Globalashuv sharoitida yoshlar tashkilotlari orqali milliy o'zlikni anglashni shakllantirishning pedagogik strategiyalari	187
<i>Axralova Marg'uba Akmalxanovna</i>	
Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	191
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i>	
Zamonaviy ilmiy-texnika taraqqiyoti sharoitida texnologik ta'lim mazmunini STEM yondashuvi asosida integratsiyalash va talabalarning texnik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	196
<i>Imanov Baxtiyor Berdiyevich, Qulmamatova Xurshida Abduxamidovna, Barataliyeva Nasiba Maxmadaminovna</i>	
Ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan o'quv jarayonining mazmuniy ta'minoti	202
<i>Kubayeva Mavluda Baxtiyor qizi</i>	

The Influence of a Competency-Based Approach on Educational Quality in Physics Instruction	205
<i>A. Xakimov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, M. A. Ne'matova</i>	
Umumta'lim maktablarida o'quvchilarning ekologik savodxonligini shakllantirishning amaliy holati	208
<i>Majitov Turg'unali Anvar o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilariga ingliz tilini o'rgatishning pedagogik va psixologiyistik xususiyatlari	214
<i>Ismoilova Muattar Ilyosovna</i>	
Sharq mutafakkirlarining yoshlarni mehnat va kasb-hunarga o'rgatish bo'yicha qarashlari	219
<i>Alqarov Qodir Xolmatovich, Irmatov Pirmuhammad Normat o'g'li</i>	
Metallar mavzusini interfaol metodlar asosida o'qitish orqali o'quvchilar kreativligini oshirish	222
<i>Murodova Sayyora Qanoatovna</i>	
Moliyaviy terminlarni tarjima qilishning metodologik muammolari	226
<i>Norboyeva Dilafuz Djumaqulovna, Suvonov Ozodbek Jamshid o'g'li</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida yakuniy nazorat jarayonlarini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida tashkil etishning afzalliklari	230
<i>Abdunabiyeva Kamola Mansurovna</i>	
Pedagogik ta'limda AI-tutor texnologiyalaridan foydalanish: o'zaro ta'sir mexanizmi va samaradorlik tahlili	236
<i>Abdunabiyeva Maftunaxon Solijon qizi</i>	
Talabalarda prokrastinatsiyani kamaytirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	240
<i>Kozimov Sayfullah Maxammadjon o'g'li</i>	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-bilish faoliyatini rivojlantirish	245
<i>Raximov Zokir Toshmirovich</i>	
Yosh voleybolchilarning umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarliklarini oshirishning pedagogik asoslari	249
<i>Temirov Shoirbek Raimjonovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv jarayonlari mexanizmlarini takomillashtirish	253
<i>Kimsanova Rahnamo Solijonovna</i>	
Milliy kurash vositasida yoshlarning irodaviy sifatlarini rivojlantirish	257
<i>Muratov Muzaffar Shermamatovich</i>	
Xavotirlanish muammosining psixologik-pedagogik adabiyotlarda o'rganilganligi va o'smirlik davrining psixologik xususiyatlari	261
<i>Mutalibjonov Nurillo Iroiljon o'g'li</i>	
Bo'lajak pedagoglarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning innovatsion va refleksiv asoslari	264
<i>Oblayeva Lobar Erdonovna</i>	
STEM Education Technology: Physics Teaching Methodology and Future Innovations	268
<i>Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Odinakhon Sotvoldiyeva Abdumannob qizi</i>	
Mustaqil ta'limni tashkil etishning nazariy asoslari	272
<i>Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna</i>	
Maktabgacha tarbiya yoshda bolalar kognitiv sohasining tadqiq qilinishi	276
<i>Raxmonova Shaxrizoda Laziz qizi</i>	
Modernization of Physics Teaching Methodology Based on Stream Integration in Vocational Schools	279
<i>S. Z. Zaynobiddinov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Z. M. Orifjonova</i>	
Cultural Competence as a Core Component of Foreign Language Teaching: Theoretical Foundations and Pedagogical Integration	282
<i>Shahlo Obidova</i>	
Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida talabalarining akmeologik madaniyatini rivojlantirishda ART-pedagogik texnologiyalardan foydalanish	286
<i>Shodmonova Shoir Saidovna, Sharifova Dildora Shavkiddin qizi</i>	
Talabalarining to'garak mashg'ulotlari orqali ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish yo'llari	290
<i>Turakulova Feruza Mamadoli qizi</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	294
<i>Xoliyeva Sevara Rustam qizi</i>	
Texnologiya darslarida raqamli texnologiyalar vositasida o'quvchilarning tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	298
<i>Xudoyberdiyeva Nilufar Raximqulovna</i>	
Umumta'lim maktablari musiqa darslarida media-kontentlardan foydalanib o'quvchilarda estetik didni shakllantirish.....	302
<i>Xudoyqulov Asilbek Aziz o'g'li</i>	
Педагогические стратегии профилактики раннего профессионального выгорания у студентов-медиков (в условиях высокой информационной нагрузки)	305
<i>Асророва Мафтунабегим Махаммадризо кизи</i>	
Формирование самоотношения у подростков, переживших насилие	308
<i>Кушакова Наргиза Исламбаевна, Азаркова Миланика Дмитриевна</i>	
Изучение развития эпистемических знаний у учащихся 5-го класса в педагогико-психологической литературе.....	311
<i>Нехочина Лола Шахобиддиновна</i>	
Когнитивные уровни читательской деятельности в заданиях PIRLS: типология, процессы понимания и система оценивания.....	314
<i>Нуруллаева Шахло Уктамовна, Александра Валерьевна Шаркова</i>	

SPORT SOHASINING OMMAVIYLIGI VA INKLYUZIVLIGI

Z. N. Urunova

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti
dotsenti, PhD

M. Jaborova

O'zMPU Surdopedagogika magistratura mutaxassisligi
1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Eshitishida nuqsoni bo'lgan shaxslarning sport faoliyati va ijtimoiylashuvi jarayonida sport terminologiyasining izchilligi dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Xususan, O'zbekistonda lingvistik terminlarni ifodalash uchun standart imo-ishoralar tizimining yetarli darajada shakllanmaganligi hamda eshitishida nuqsoni bo'lgan shaxslar tomonidan turli xil imo-ishora variantlaridan foydalanilishi terminologik birliklarni yagona tizim asosida qo'llashga to'sqinlik qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, imo-ishora tiliga asoslangan terminologik korpus yaratish, shuningdek, daktil nutq va imo-ishoralardan foydalanish tamoyillarini takomillashtirish bo'yicha metodik yondashuvlar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: imo-ishora tili, daktil nutq, terminologik yondashuv, eshitishida nuqsoni bo'lgan talabalar, lingvistik terminlar.

Abstract: Consistency and standardization of sports terminology remain among the significant issues in the process of sports activities and socialization of individuals with hearing impairments. In particular, the insufficient development of a standardized system of gestures for expressing linguistic terms in Uzbekistan, as well as the use of different gesture variations by individuals with hearing impairments, create challenges in the unified application of terminological units. In this regard, methodological approaches have been developed for creating a terminology corpus based on sign language and for improving the principles of using dactyl speech and gestures.

Key words: sign language, dactyl speech, terminological approach, students with hearing impairments, linguistic terms.

Аннотация: Одной из актуальных проблем в процессе спортивной деятельности и социализации лиц с нарушением слуха является обеспечение последовательности и унификации спортивной терминологии. В частности, недостаточная сформированность системы стандартных жестов для выражения лингвистических терминов в Узбекистане, а также использование различных вариантов жестов лицами с нарушением слуха затрудняют применение терминологических единиц на единой основе. В связи с этим разработаны методические подходы по созданию терминологического корпуса на основе жестового языка, а также по совершенствованию принципов использования дактильной речи и жестов.

Ключевые слова: жестовый язык, дактильная речь, терминологический подход, студенты с нарушением слуха, лингвистические термины.

KIRISH

Hozirgi kunda ta'lim tizimida alohida ta'lim ehtiyojiga ega bo'lgan shaxslarni o'qitish va tarbiyalash masalalariga e'tibor anchayin jadallashganligini ko'rish mumkin. Bu jarayonda maxsus pedagogika sohasining o'rni beqiyos bo'lib, u rivojlanishida turli cheklanishlari bo'lgan bolalarning ta'lim-tarbiyasi bilan shug'ullanadi. Maxsus pedagogikaning samaradorligi esa ko'p jihatdan unda qo'llaniladigan terminlarning to'g'ri, aniq va yagona mazmunda ishlatilishiga bog'liq.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 6-iyundagi "Davlat sport-ta'lim muassasalari faoliyatini mutlaqo yangi tizim asosida tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-268-son¹ qarori ijrosini ta'minlash, shuningdek, sport turlari bo'yicha terma jamoalarni shakllantirish uchun sport zaxirasini tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 30-dekabrda "Olimpiya va paralimpiya sport turlariga tayyorlash markazlari faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 731-son² qarori qabul qilindi. Olimpiya va paralimpiya markazlari faoliyati o'rta va professional davlat

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 6-iyundagi "Davlat sport-ta'lim muassasalari faoliyatini mutlaqo yangi tizim asosida tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-268-son qarori: <https://lex.uz/docs/-6048725>

2 O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 30-dekabrda "Olimpiya va paralimpiya sport turlariga tayyorlash markazlari faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 731-son qarori: <https://lex.uz/docs/-6333235>

sport-ta'lim muassasalari sifatida jadallashdi hamda natijadorlik oshdi. Olimpiya va Paralimpiya kollejlari hamda markazlariga umumiy o'quvchi-sportchilar soniga nisbatan O'zbekiston Milliy paralimpiya qo'mitasi tavsiyasiga asosan jismoniy imkoniyati cheklangan va nogironligi bo'lgan o'quvchi-sportchilar uchun 10 % gacha qo'shimcha kvotalar belgilandi.

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti sharoitida rivojlanishida nuqsoni bo'lgan shaxslarga davlat tomonidan ko'rsatiladigan munosabat va qo'llab-quvvatlash tizimi chuqur qayta ko'rib chiqilganligini bugungi kundagi paraolimpiyachilarimiz natijalaridan ham ko'rish mumkin. Hozirgi kunda O'zbekistonda eshitishda u yoki bu darajada pasayishlar bo'lgan shaxslarning sport bilan shug'ullanayotganligini ko'rganimiz holda, ularning murabbiylari bilan muloqot jarayonlari va ushbu jarayondagi qiyinchiliklarni ham kuzatish mumkin.

Murabbiy – bu shunchaki buyruq beruvchi emas, balki sportchining holatini tushunadigan mutaxassisdir. U sportchining nafaqat jismoniy, balki ruhiy charchog'ini ham his qiladi. Mashg'ulot rejasini tuzishda sportchining fikri, og'riqlari va ichki sezgilarini inobatga oladi, ya'ni doimiy ravishda qayta aloqa (feedback) mavjud bo'ladi. Agar sportchi o'zini yomon his qilayotganini aytsa, murabbiy (trener) “bajarishing shart” demasdan, mashg'ulot yuklamasini o'zgartira oladi. Sportchining qo'rquvlari va muammolarini tinglab, unga dalda beradi. Umumiy qilib aytganda, tashkil etish jarayonida ham, amaliy faoliyatda ham doimiy muloqot mavjud bo'ladi. Shu bois murabbiy va o'quvchi-sportchi bir-birini to'liq his qilgan holda tushunishi va samarali muloqot qilishi zarur.

Lekin bugungi kunda sport terminlarini ifodalovchi imo-ishora belgilaridan foydalanishning yagona tizimi mavjud emas. Sport sohasida, ayniqsa eshitishda nuqsoni bo'lgan shaxslar ishtirok etadigan mashg'ulotlar va musobaqalarda samarali muloqotni ta'minlash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bunday jarayonda sport terminlarini ifodalovchi imo-ishora belgilaridan foydalanish alohida o'rin tutadi. Imo-ishora tili sportchilar, murabbiylar va hakamlar o'rtasida tezkor, aniq va tushunarli axborot almashinuvini ta'minlaydi. Sport terminlarini ifodalovchi imo-ishora belgilaridan foydalanishda yagona tizimning mavjud emasligi turli tushunmovchiliklarga, mashg'ulot va musobaqa jarayonlarida qiyinchiliklarga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois sport terminlari uchun umumiy qabul qilingan, standartlashtirilgan imo-ishora belgilarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Maxsus pedagogikada terminologiya masalalari ilmiy izlanishlar, amaliy faoliyat hamda mutaxassislar o'rtasidagi hamkorlikda muhim ahamiyat kasb etadi. Turli davrlarda va manbalarda bir xil tushunchalarning turlicha nomlanishi, eskirgan yoki noto'g'ri terminlarning qo'llanilishi ta'lim jarayonida chalkashliklarga olib kelishi mumkin. Shu sababli zamonaviy, insonparvar va xalqaro talablarga mos terminologiyani shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur yo'nalishni o'rganish maxsus pedagogika sohasida faoliyat yuritayotgan mutaxassislarning kasbiy savodxonligini oshirish, ta'lim sifatini yaxshilash hamda jamiyatda inklyuziv ta'lim g'oyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Taniqli surdopedagog olimi G. L. Zaytsevaning fikriga ko'ra: “Ona tili darslarida imo-ishora tilidan foydalanish mumkin bo'lishi uchun avvalo o'quvchilar orasida ma'lum tushunchani bildiradigan umumiy ishoraning mavjud bo'lishi zarur”. Ushbu fikr muhim metodik tamoyilni belgilaydi. Agar o'quvchilar “so'z turkumi”, “gap bo'lagi” yoki “morfema” tushunchalarini ifodalovchi aniq va yagona ishorani bilmasa, darsning samaradorligi pasayishi mumkin. Shu sababli o'zbek imo-ishora tili asosida terminologik lug'at yaratish zarurati yuzaga kelmoqda.

Imo-ishora tili karlarning tabiiy tili bo'lib, ular bilan muloqot qilish uchun qo'llaniladigan o'ziga xos lingvistik tizim hisoblanadi. Imo-ishora tili tizimli grammatik tuzilishga ega bo'lib, undagi harakatlar ketma-ketligi og'zaki nutqdagi so'zlar tartibiga ma'lum darajada mos keladi. Kar bolalarda ona tilini o'zlashtirish jarayonida imo-ishora nutqi ham tabiiy ravishda rivojlanib boradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida o'zbek imo-ishora tilida qo'llanadigan asosiy sport terminlari va iboralarni aniqlash hamda tizimlashtirishga qaratilgan ma'lumotlar yig'ildi. Tadqiqot davomida kuzatish, suhbat, qiyosiy tahlil va ilmiy manbalarni o'rganish usullaridan foydalanildi. Eshitishda nuqsoni bo'lgan sportchilar, murabbiylar hamda maxsus pedagoglar ishtirokidagi muloqot jarayonlari tahlil qilinib, sport terminlarini ifodalashda qo'llanilayotgan imo-ishora va daktil birliklari o'rganildi. Olingan ma'lumotlar qiyosiy va tavsifiy tahlil asosida qayta ishlanib, terminlarning qo'llanish chastotasi, bir xilligi hamda kommunikativ samaradorligi baholandi. Tadqiqot natijalariga asoslanib, sport terminlarini ifodalashning yagona tizimini shakllantirish va terminologik lug'at yaratishga oid metodik yondashuvlar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Maxsus ishoralar (masalan, “ofsayd”, “jarima to’pi”, “taym-aut”) o’yin jarayonini soniyalar ichida tushuntirish imkonini beradi. Murabbiylar o’yin davomida sportchilarga uzoq masofadan turib yangi taktika yoki kombinatsiyalarni tezkorlik bilan yetkazish imkoniyatiga ega bo’ladi. Yangi sport turlarining (masalan, kibersport, vorkaut) paydo bo’lishi bilan imo-ishora tiliga yangi neologizmlar (yangi jestlar) kirib keladi va tilning lug’at boyligi ortib boradi. Sport atamalarini o’z tilida mukammal tushungan sportchi o’zini jamiyatning to’laqonli a’zosi sifatida his qiladi va ruhiy to’siqlarni yengishda ijobiy natijalarga erishadi. Jamoaviy sport turlarida (futbol, basketbol, voleybol) o’zaro imo-ishoralar orqali muloqot qilish sportchilar o’rtasidagi birdamlikni mustahkamlaydi. Bugungi kunga kelib, sohalar rivojlanishi va imkoniyatlarning kengayishi natijasida maxsus sport atamalari kar insonlarga nafaqat sportchi, balki professional hakam, murabbiy yoki sport sharhlovchisi bo’lish imkoniyatini ham yaratishi mumkin. Biroq buning uchun maxsus sport atamalarining imo-ishoralar tizimini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Kar va zaif eshituvchi shaxslarda tilshunoslik terminlarini o’qitish samaradorligi ko’p jihatdan imo-ishora tilidagi yagona terminologik tizimning mavjudligi bilan belgilanadi. Hozirgi vaqtda ayrim terminlarning turli imo-ishoralar orqali ifodalanishi hamda standartlashtirilgan tizimning yetarli darajada shakllanmaganligi ta’lim jarayonida ayrim qiyinchiliklarni yuzaga keltirmoqda. Bu holat o’quv materiallarini o’zlashtirish, mutaxassislar va o’quvchilar o’rtasidagi muloqot sifati, shuningdek, ilmiy va amaliy tushunchalarning bir xil mazmunda anglanishiga ta’sir ko’rsatishi mumkin.

Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatadiki, sport va maxsus pedagogika sohasiga oid terminlarni imo-ishora tilida tizimli ravishda ifodalash ta’lim samaradorligini oshirish, muloqotdagi aniqlikni ta’minlash hamda kar va zaif eshituvchi shaxslarning ijtimoiy integratsiyasini kuchaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, yagona terminologik tizimning mavjudligi o’quvchi-sportchilar, murabbiylar, pedagoglar va mutaxassislar o’rtasidagi axborot almashinuvini tezlashtiradi hamda tushunmovchiliklarning oldini olishga yordam beradi.

Shu asosda quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

- o’zbek imo-ishora tilida sport va tilshunoslik terminlarining yagona terminologik bazasini yaratish;
- maxsus terminlarning standartlashtirilgan lug’atini ishlab chiqish;
- surdopedagoglar, murabbiylar va mutaxassislar ishtirokida ilmiy-amaliy tavsiyalarni shakllantirish;
- raqamli platformalar orqali terminologik korpus va multimediya resurslarini yaratish;
- shuningdek, ushbu yo’nalishda ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Mazkur chora-tadbirlar kar va zaif eshituvchi shaxslar uchun ta’lim va sport muhitida teng imkoniyatlarni ta’minlash hamda inklyuziv yondashuvni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. Урунова З. Дефектологик терминлар ривожига оид // О’zbek tili va adabiyoti jurnali. – Тошкент, 2020. – № 4. – Б. 116–119.
2. Урунова З. Дефектологияга оид прототерминлар // О’zbek tili va adabiyoti jurnali. – Тошкент, 2021. – № 1. – Б. 99–102.
3. Urunova Z. O’zbek tili “defektologiya” terminologik maydonining semantik-tarkibiy tuzilishi // Til va adabiyot ta’limi jurnali. – Тошкент, 2021. – № 5. – Б. 51–53.
4. Urunova Z. Semantic Relations in the “Defectology” Terminological Area of the Uzbek Language // International Journal of Anglisticum: Literature, Linguistics and Interdisciplinary Studies. – Volume 10, Issue 4. – Impact Factor: ICV 86.76. – Macedonia, 2021. – P. 59–66.
5. Урунова З. “Дефектология” терминологик майдони ҳақида // Respublika Ma’naviyat va Ma’rifat markazi, O’zbekiston Davlat san’at va madaniyat instituti, “Til borki, millat barhayot” xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. – Тошкент, 2021-yil 25-may.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.